

Aquest, però, resta obscur; potser NP germànic (impossible a Andorra pensar en l'àr. *Gánja*). Atesa la variant *Forgenya*, per ventura GINNAN: de l'arrel GIN bastant productiva (Först., 1641-642), d'on ve el NL compost alem. ant. *Ginnanheim*, S. VIII; amb variants *Ginnana* NP fem. a. 709 (en el *Cart.* de St. Mihiel de Lorena) i *Ginni* en molts compostos toponímics.

Forgat (?), V. *Faurogat*

Forinyanes, Forinyens, V. *Font* (30) *Forlàritx*, V. 10 vol. I, 149 *Forma*, V. vol. I, 150

Formany (Cast. Pna.), V. *Fumanya*

FORMENTA, església rural i paratge muntanyenc en els Ports de Tortosa-Beseit, te. de Vall-de-roures (Matarranya) visitat per Coromines en les enquestes de l'any 1932.

De FRUMENTA plural de FRUMENTUM 'cereal de gra', 'blat, forment'. També en pot ser derivat *Pala Formentera*, nom d'uns vessants del terme de Taüll (Vall de Boí) (XIII, 155), perquè la paraula FRUMENTUM com a nom genèric dels cereals, s'ha aplicat també a plantes muntanyenques que fan espiga, com el sadorn (DECat VII), la sinistra i el sorro, que creixen en les pales dels Alps Pirineus.

FORMENTERA i FORMENTOR

No he cregut mai en l'etimologia llatina FRUMENTARIA 'illa de blats'.¹ Perquè: 1er.: No hi ha cap testimoni antic de l'afirmació que els romans explotessin l'illa per a la producció de cereals, i les afirmacions que s'han fet en aquest sentit es basen en la suposada etimologia: cercle vicios. Documenta detalladament aquest fet negatiu el doctor Macabich en «Hispania» (CSIC, 1952, núm. XLIX, 568-589). Pomponi Mela no parla separatament de Formentera, però segurament es refereix a totes dues Pitiüses sota el nom d'*Ebusus*, com feren Plini i generalment els romans; i justament fa constar que *Ebusus* és fèrtil en tot *menys* en *frumentum*.²

2on. La denominació FRUMENTARIA no solament no està documentada contra el que han pretès alguns, en autors de l'Antiguitat, romana o grega, sinó que, segons les dades de Macabich (*Ebusus. Ciclo Rom.*, 32), és una llatinització molt tardana del nom català, contemporània de la reconquesta; amb l'excepció de la forma *Formentella*, documentada, no gaire abans (S. XI?), en el Crònic de Sebastià de Salamanca, amb referència a fets de cap a 860. I aquesta forma, si res pot provar, seria precisament que aquest autor tenia consciència que tal nom no contenia ni el llatí FRUMENTUM ni el sufix -ARIA.

3er. *Formentera* em sembla nom inseparable lingüísticament del d'un altre lloc balear, FORMENTOR, i quant a aquest és encara més evident que no pot tenir res a veure amb FRUMENTUM, car no s'explicaria la terminació -or, i fóra absurd suposar que d'aquella estretíssima i penyalosa península se n'hagi tret mai forment.

Ara bé, l'origen real de *Formentor* és qüestió clara: és el llatí PROMONTORIUM 'cap, en una costa', un xic alterat per la llengua dels moros. L'idioma bereber no té el so de *p*, i les llengües semítiques, com l'àrab, que l'havien posseït, ja fa molts segles que tampoc no el tenen, car van canviar tota *p* en *f* des d'una època força antiga, contemporània o molt poc posterior a la conquesta d'Espanya per Tàric i Mussa. Que l'àrab és incapaç d'articular un grup inicial de consonant més *r*, i que se'n surt traslladant la *r* al final de la síl·laba o afegint-hi una vocal, és un fet ben conegut (FRAGA dóna en àrab *Faraga* o *Afraga*, FRANCIA hi dóna *Afranç*), i encara ho és més que quan l'àrab va manllevar de qualsevol altra llengua un mot que tingués la lletra *p*, va alterar-la automàticament en *b* o en *f*.

El canvi en *f* és el propi dels manlleus més antics: els que vénen del persa ('persa' es diu *farsí* en àrab, provinent de *parsi*), del grec (*ἐπιληψία* dóna en àrab *alferesia*, cast. *alferecia*), del llatí (PULLUS > *ful-lús*) o del romànic antic: PALLIOLUM dóna *ferayól* d'on el cast. *ferreruelo*, MALUS PERSICUS 'préssec' dóna *fir-siq*, murcià *fresquilla* etc. (Veg. aquests articles del DCEC i DECAt).

Doncs bé, l'etimologia de *Formentera* és paral·lela a la de *Formentor*. Els marins àrabs i moros que freqüentaren la mar nostra des del S. VII, i que aviat esdevingueren amos del *Mare Balearicum*, sentien com els llatins i hispans al·ludien a aquesta illa amb el terme plural PROMONTORIA referint-se als dos caps: el de Barbaria i el de la Mola. El navegant, que no s'acosta gaire a aquesta illa, i solament la veu de lluny —que és el que passa quasi sempre, donada la pobresa i l'escassíssima població i comerç de Formentera, així com pels freus perillosos que la rodegen—, solament veu aquests dos caps tan elevats i a penes arriba ni a albirar la llengua de terra estreta i baixa que els uneix. Els viatgers moros cregueren, doncs, que PROMONTŌRIA, 'els dos caps', era el nom propi de l'illa (fins llavors anomenada *Ebusus Minor* o bé innominada), i l'usaren com a tal. El cas és que el nom *Formentaria* en àrab ja és força antic i es troba ben documentat en clàssics com Al-Qazwíní i Al-Makkarfí.

A part de la *f*-, la resta de l'evolució fonètica no és pas més extraordinària. Per aquell temps -ōRIA ja es pronunciava -ōIRA en les terres romàniques. Ara bé, una altra llacuna del sistema fonètic àrab, també ben coneguda, és que aquesta llengua no pot articular un diftong format per vocal posterior (*o*, *u*) seguida de la vocal anterior *i*. Se'n surt generalment canviant *oi* en *ai*. Així per exemple el gr. *πανδούριον*, que era d'ús popular en el Sud d'Espanya com a nom d'un instrument músic de percussió, es canvià en boca dels nostres moros en *pandair*, d'on com és ben sabut passà al cast. *pandero*. Paral·lelament PROMONTORIA, després de *Formontaira* donà *Formentera*.

Alguns altres cops el que feien els moros per evitar *oi*, és una altra cosa: desfer el diftong pronunciant *ui* com dues vocals separades, o bé com una simple vocal *u*: d'ací que MONTORIUM, abreviació vulgar